

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2022. aastal

Aire Pentjärv

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS

1. jaanuaril 2023 oli jõudluskontrollis 371 karja 81 020 lehmaga. Aastaga vähenes karjade arv 28 võrra, lehmade arv seevastu suurenes 331 võrra. Jõudluskontrollis oli 96,6% Eesti lehmadest. Kõige enam oli lehmi Järvamaal (13 273), Lääne-Virumaal (10 204) ja Pärnumaal (9744). Kõige väiksem oli lehmade arv Hiiumaal (622), Ida-Virumaal (1008) ja Läänemaal (1086).

Eesti holsteini tõugu (EHF) lehmade arv suurenes 906 võrra, neid oli aastavahetusel 70 714, eesti punast tõugu (EPK) lehmi oli karjas 9322 ehk 597 võrra vähem kui aasta tagasi. Eesti maatõugu (EK) lehmi oli 697 ehk 16 võrra rohkem kui eelmisel aastal ning muud tõugu lehmi 6 võrra rohkem (287). Eesti holsteini tõugu lehmade osakaal karjas on suurenenud 87,3%-ni, samas kui eesti punast tõugu lehmi on vaid 11,5%. Nii arvuliselt kui protsentuaalselt on eesti punast tõugu lehmi kõige enam Saaremaal – 2100 lehma, mis moodustab 44,1% kõigist Saaremaa lehmadest.

1. jaanuaril 2023 oli jõudluskontrollis 371 piimakarja. Lääne-Virumaal oli 51 jõudluskontrollikarja, järgnevad Pärnumaa 45 ja Viljandimaa 40 karjaga. Kõige vähem, 5 karja, on Hiiumaal. Läänemaal ja Ida-Virumaal on jõudluskontrollis 6 piimakarja.

Keskmine jõudluskontrollikari üha suureneb. 2023. aasta alguses oli karjas keskmiselt 218 lehma. Suurimad olid Järvamaa karjad keskmiselt 415 lehmaga, Jõgevamaal 413 ja Tartumaal 282 lehmaga, väikseimad Võrumaal 72 ning Hiiumaal 124 lehmaga.

Lehma kohta saadi 2022. aastal 10 628 kg piima, mis on 144 kg rohkem kui 2021. aastal. Eesti holsteini tõugu lehmade piimatoodang oli 10 896 kg (+135 kg võrreldes 2021. aastaga). Eesti punast tõugu lehmad andsid 9235 kg (+118 kg) ja eesti maatõugu lehmad 4489 kg piima (–58 kg). Muud tõugu lehmade toodang oli 5916 kg (+216 kg).

Tabel 1. Lehmade piimajõudlus tõuti

Tõug	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R+V kg
			%	kg	%	kg	
EPK	9541	9235	4,14	382	3,51	324	707
EHF	69 962	10 896	3,92	427	3,39	370	797
EK	671	4489	4,56	205	3,47	156	361
Muud	282	5916	4,15	245	3,48	206	451
Kokku	80 456	10 628	3,95	419	3,41	362	782

EPK – eesti punane, EHF – eesti holstein, EK – eesti maatõug

Maakondade arvestuses oli toodangunumber suurim Põlvamaal, kus lehma kohta saadi 11 317 kg piima. Üle

Foto 1. Autor sai maaeluministrilt ja kantslerilt hõbedase au-märgi (R. Mee)

11 000 oli ka Järvamaa karjade keskmine toodang – 11 282 kg. Kolmandal kohal on Lääne-Virumaa, kus lehma kohta saadi 10 956 kg piima. Kõige väiksem oli Ida-Virumaa ja Hiiumaa lehmade piimatoodang: 7359 kg ja 8381 kg. Toodang suurenes kõige enam Hiiumaal (+433 kg), järgnesid Jõgevamaa (+325) ja Valgamaa (+268). Ida-Virumaal, Läänemaal, Võrumaal ja Viljandimaal piimatoodang vähenes vastavalt 1450, 298, 176 ja 66 kg võrra.

Suurima piimatoodangu lehma kohta saavutas taas Osaühing Kaiu LT (Raplamaa), kus aastalehma kohta saadi 14 198 kg (831 aastalehma). Üle 14 000 kg piima sai lehma kohta ka AS Vändra Pärnumaalt (1392 aastalehma, 14 083 kg). 13 000 kg piiri ületasid OÜ Vändra Vara Pärnumaalt (129 aastalehma, 13 984 kg), OÜ Tinni Tartumaalt (62 aastalehma, 13 718 kg piima), Peri Põllumajanduslik AS Põlvamaalt (819 aastalehma, 13 094 kg) ja OÜ Paistevälja Järvamaalt (403 aastalehma, 13 055 kg).

Karju piima rasva- ja valgutoodangu järgi reastades leiame kõige väiksemate karjade tipust Vahur Kuressoni karja Lääne-Virumaalt, kes on parim olnud kolm viimast aastat. OÜ Tinni Tartumaalt on 51–100-pealiste karjade grupis parim juba neljandat aastat järjest.

305-päevase laktatsiooni keskmine piimatoodang oli 2022. aastal 10 422 kg. Võrreldes eelmise aastaga suurenes laktatsioonitoodang 118 kg võrra. Eesti holsteini tõugu lehmade laktatsioonitoodang oli 10 633 kg (+92 kg), eesti punast tõugu lehmadel 9261 kg (+166 kg) ja eesti maatõugu lehmadel 5138 kg (+108 kg). Muud tõugu lehmad andsid 305-päevase laktatsiooni jooksul 6535 kg piima (+465 kg).

Kuigi keskmine laktatsioonitoodang suurenes, siis esimese laktatsiooni piimatoodang oli võrreldes eelmise aastaga hoopis 27 kg võrra väiksem ehk 9286 kg. Eesti punast tõugu esmapoeginud lüpsid 8091 kg (+162 kg võrreldes 2021. aastaga), eesti holsteini tõugu lehmad 9447 kg (–76 kg), ja eesti maatõugu esmapoeginud 4766 kg (+250 kg). Teise laktatsiooni toodang oli

11 054 kg, mis on 101 kg rohkem kui eelnenud aastal (EPK 9473 kg, EHF 11 309 kg, EK 5052 kg). Kõige suurem oli vanemate lehmade (alates 3. laktatsioonist) 305 päeva toodang – 11 102 kg, mis on 247 kg võrra suurem kui 2021. aastal (EPK 9914 kg, EHF 11 390 kg, EK 5423 kg).

2022. aasta parimate lehmade edetabelit juhib AS Vändra (Pärnumaa) eesti holsteini tõugu lehm 19744179, kes lüpsis 3. laktatsioonil 23 252 kg. Eesti holsteini tõugu lehmade teisel ja kolmandal kohal on Kõljala POÜ (Saaremaa) lehm Mille ja Angela. Mille 6. laktatsiooni piimatoodang oli 22 893 kg, Angela 4. laktatsiooni toodang 22 312 kg. 2022. aasta parimad lehmad on ka läbi aegade edetabeli tipus: 19744179 esimesel, Mille teisel ja Angela neljandal kohal. Kolmandal kohal on samuti Mille 5. laktatsiooni piimatoodanguga (22 342 kg).

Parim eesti punast tõugu lehm oli Peri Põllumajandusliku AS (Põlvamaa) Santa, kelle 3. laktatsiooni piimatoodang oli 18 094 kg, järgnesid Kõljala POÜ lehm Meisi ja Paavian vastavalt 17 575 kg (5. lakt.) ja 17 421 kg (3. lakt.).

Eesti maatõugu lehmade parimad olid OÜ Variin Agro (Pärnumaa) lehm 18256123 (3. laktatsiooni piimatoodang 9664 kg) ja OÜ Pihla (Hiiumaa) lehm Nolda ja Mandariin. Nolda lüpsis 6. laktatsioonil 9186 kg ja Mandariin 2. laktatsioonil 9099 kg piima. Tabelis 3 on ka esmapoeginute parimad laktatsioonitoodangud.

AS Tartu Agro (Tartumaa) lehm Killi on viimastel aastatel juhtinud karjasolevate eesti punast tõugu lehmade elueatoodangute edetabelit. 2022. aasta lõpuks on Killilt saadud kokku 153 227 kg piima. Killi on esimesel kohal ka eesti punast tõugu lehmade läbi aegade edetabelis. Eesti holsteini tõugu lehmade edetabeli tipus oli 2022. aastal AS Metsaküla Piim (Harjumaa) lehm Leenu elueatoodanguga 143 850 kg. See on holsteini tõu läbi aegade edetabeli kolmas tulemus. Parim maatõugu lehm oli OÜ

Kurena Farmid (Pärnumaa) lehm Loppu, kes on elu jooksul lüpsnud 73 149 kg piima. Eesti maatõu läbi aegade edetabelis on Loppu 6. kohal.

Kõigi 2022. aastal karjast välja läinud lehmade keskmine elueatoodang oli 30 011 kg, mis on 353 kg võrra suurem kui 2021. aastal. Eesti punast tõugu lehmade elueatoodang oli 32 019 kg (+637 kg), eesti holsteini tõugu lehmadel 29 825 kg (+359 kg) ja eesti maatõugu lehmadel 17 296 kg (–1237 kg). Keskmine elupäevade arv oli 1815, tõugude kaupa 2214 (EK), 2076 (EPK) ja 1779 (EHF).

2022. aastal registreeriti 85 008 poegimist, mis on 335 võrra enam kui 2021. aastal. Esmapoegimiste arv suurenes 1077 võrra (28 763 esmapoegimist). Sündis 83 014 vasikat, mis on 508 võrra rohkem kui eelnenud aastal. Eesti holsteini tõugu lehmadel sündis 1235 vasikat, eesti maatõugu lehmadel 51 vasikat ja muud tõugu lehmadel 17 vasikat rohkem kui 2021. aastal. Eesti punast tõugu lehmadel saadi 795 vasikat vähem kui eelnenud aastal.

Viimastel aastatel on lehmikuid rohkem sündinud kui pullikuid. 52,2% Eestis sündinud vasikatest olid lehmikud ja 47,8% pullikud, samas oli eesti maatõugu vasikatest lehmikuid vaid 46%. Kaksikud lehmvasikad sündisid 725 poegimisel, kaksikud pullvasikad 672 poegimisel ja erisoolised kaksikud 1161 poegimisel. Mitmikuid registreeriti seitsmel korral.

Surnultsünniga lõppes 6,4% ehk 5435 poegimist. Võrreldes eelmise aastaga tulemus ei muutunud. Esmapoegimistest lõppes surnultsünniga 8,3%, see näitaja on parem kui eelmistel aastatel. Eesti punast tõugu lehmade poegimistest lõppes surnultsünniga 5,5%, eesti holsteini tõugu lehmadel 6,5%, eesti maatõugu lehmadel 6,3% ja muud tõugu lehmadel 6,1%, sealhulgas esmapoegimistest vastavalt 6,3%, 8,5%, 12,2% ja 10,5%.

Esmapoegimise vanus oli sarnaselt 2021. aastaga 24,8 kuud. Eesti punast tõugu lehmade esmapoeginud olid 25,8 kuu vanused, eesti holsteini tõugu lehmad 24,6, eesti

Tabel 2. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2022. aastal

Aastalehmi	Veisepidaja	Maakond	Aastalehmi	Piima	Rasva		Valku		R+V
				kg	%	kg	%	kg	kg
3–20	Vahur Kuresson	Lääne-Viru	11	10 549	4,52	477	3,53	372	849
21–50	OÜ Vambola	Viljandi	47	10 796	4,43	478	3,27	353	831
51–100	OÜ Tinni	Tartu	62	13 718	3,12	428	3,48	477	905
Üle 100	AS Vändra	Pärnu	1392	14 083	3,80	535	3,29	463	998

Tabel 3. Parimad lehmad 305 päeva laktatsiooni piimajõudluse järgi 2022. a

Tõug	Nimi, nr	Omanik	Maakond	Lakt nr	Piima	Rasva		Valku		R+V
					kg	%	kg	%	kg	kg
EPK	Tondu 22097491	Peri PM AS	Põlva	1.	14607	2,63	384	3,07	448	833
	Santa 19201207	Peri PM AS	Põlva	3.	18094	3,30	597	3,08	558	1155
EHF	22359858	AS Vändra	Pärnu	1.	17287	3,19	551	2,93	506	1057
	19744179	AS Vändra	Pärnu	3.	23252	2,83	657	2,87	667	1325
EK	Pupsik P R 22783899	Tammsaare OÜ	Järva	1.	8019	4,50	361	3,61	289	650
	18256123	OÜ Variin Agro	Pärnu	3.	9664	4,68	452	3,25	315	767

maatõugu lehmad 30,1 ja muud tõugu lehmad 27,7 kuu vanused. Kõige nooremad esmapoeginud olid Järvamaal (23,9 kuud) ja Valgamaal (24,0 kuud), vanimad Hiiumaal (32,4 kuud). Esmapoeginutest oli 38,7% nooremad kui kaks aastat ja 1,7% üle 34 kuu vanused

Ka uuslõpsiperioodi pikkus ei ole võrreldes mullusega muutunud – 120 päeva (EPK 124, EHF 119, EK 150 ja muud tõud 127 päeva). Poegimisvahemik oli sarnaselt 2021. aastaga 399 päeva pikkune. Eesti punast tõugu lehmade poegimisvahemik oli 406, eesti holsteini tõugu lehmadel 398, eesti maatõugu lehmadel 424 ja muud tõugu lehmadel 428 päeva.

Kinnisperioodi pikkus oli 61 päeva. Kõige pikem oli kinnisperiood eesti maatõugu lehmadel – 111 päeva. Muud tõugu lehmade kinnisperiood oli 89, eesti punast tõugu lehmadel 66 ja eesti holsteini tõugu lehmadel 59 päeva pikkune.

Karjast praagiti 27 711 lehma, mis on 984 võrra enam kui 2021. aastal. Kõige enam läks lehma karjast välja udarahaiguste ja -vigade (20,8%), sigimisprobleemide (20,5%) ning jäsemehaiguste ja -vigade (17,4%) tõttu. Kolme peamise põhjuse tõttu karjast välja läinud lehmade vanus oli vastavalt 5 aastat ja 2 kuud, 5 aastat ning 5 aastat ja 3 kuud. Kõige nooremad olid väikese toodangu tõttu praagitud lehmad (4 aastat ja 3 kuud). Keskmine vanus karjast väljaminekul oli 5 aastat. Võrreldes eelmise aastaga on praagitud lehmad 1 kuu võrra nooremad.

Karjas olevad lehmad on keskmiselt 4 aasta ja 1 kuu vanused (2021. aastal 4 a ja 2 k). Vanimad olid eesti maatõugu lehmad (5 a ja 4 k). Muud tõugu lehmad olid 5 aasta vanused, eesti punast tõugu lehmad 4 aasta ja 7 kuu ning eesti holsteini tõugu lehmad 4 aasta vanused.

Somaatiliste rakkude arv piimas oli 2022. aastal 225 000/ml. See näitaja on aastaga märgatavalt paranenud (2021. a 239 000/ml). Eesti holsteini tõugu lehmade keskmine SRA oli 220 000/ml, eesti punast tõugu lehmadel 258 000/ml, eesti maatõugu lehmadel 396 000/ml ja muud tõugu lehmadel 283 000/ml. Maakondadest oli parim näitaja Põlvamaa karjades, kus SRA oli 183 000/ml, järgnesid Lääne-Virumaa (190 000/ml) ning Läänemaa (191 000/ml). Ida-Virumaa lehmade keskmine SRA oli 384 000/ml. Mida kõrgem on toodangutase, seda väiksem on keskmine SRA: 31 karja, kus piimatoodang oli suurem kui 12 000 kg, oli keskmine SRA 199 000/ml; grupis, kus piimatoodang oli alla 5000 kg (50 karja), oli SRA 462 000/ml.

Loomade heaolu ja tervisenäitajad on aasta-aastalt üha enam fookusesse tõusnud. Ka EPJ on palju tähelepanu pööranud terviseandmete mõõtmisele ja registreerimisele. Alates 2022. aasta juunist töötab meie laboris uus analüsaator Fossomatic7, millega parandasime eelkõige võimekust pakkuda SRE (somaatiliste rakkude eristamine) teenust. Siiani oli SRE tegemine piiratud, kuna neid analüüse sai teha vaid ühel analüsaatoril. Uue analüsaatori kasutusele võtmisega ei ole proovikaste enam vaja sor-

teerida ning ühe analüsaatori rike ei mõjuta teenuse pakkumise võimekust.

Eesti maaelu arengukava 2014–2020 ühise põllumajanduspoliitika kohase maaelu arengu toetuse meetme 16.2 raames viib EPJ koostöös Eesti Maaülikooliga läbi projekti „Piima rasvhappelise profiili kasutamine karjade kasumlikumaks majandamiseks“. EPJ määrab projekti kaasatud ettevõtete jõudluskontrolli piimaproovidest ja farmi segupiimadest piima rasvhappelise koostise. Et hinnata, millised tegurid rasvhappelist koostist mõjutavad, vaadeldakse ka söödaratsioone ja söödaanalüüsides tulemusi. Projekti lõppeesmärgiks on hakata ka Eesti piimatootjatele pakkuma informatsiooni piima rasvhappelise profiili kohta, et loomapidajad saaksid muutuste korral vaadata söödaratsioonid üle ja vajadusel neid muuta ning seeläbi parandada loomade tervist ja heaolu.

Alates 2023. aastast peavad loomaarstid esitama Põllumajandus- ja Toiduametile aruande kasutatud mikroobivastaste ravimite kohta. EPJ on täiendanud Vissukese vet. moodulit, et selle kasutajad saaksid aruandluseks vajalikud andmed lihtsalt ja lisatööd tegemata. Loomaarstid, kes registreerivad ravimid, loomade haigestumise ja ravi Vissukeses, saavad aruande kätte paari hiireklikiga. Kui ravimite laovarvestust Vissukeses ei soovita pidada, saab ravijuhtude registreerimiseks kasutada ka lihtsustatud versiooni, kus andmed ravitud loomade ja kasutatud ravimite kohta registreeritakse üksikhaaval käsitsi või saadetakse failiga. Kui kasutatud ravimi pakendikood on õigesti registreeritud, saab ka sellisel juhul aruandeks vajalikud andmed Vissukesest.

23. detsembril 2022 võeti vastu maaeluministri määrus nr 77 “Perioodi 2023–2027 loomade tervist edendavate kõrgemate majandamisnõuete toetus”. Toetuse eesmärgiks on parandada loomade tervist, vähendada antibiootikumide kasutamise vajadust, suurendada loomade tootlikkust ja parandada toodangu kvaliteeti.

Terviseandmete kohta peab toetuse taotleja iga kuu täitma iga tegevuskoha kohta karjatervise protokoll ja edastama selle PRIA-le. Protokoll hõlmab väga palju andmeid loomade tervise ja sigimisnäitajate kohta. Suure osa vajalike andmete aluseks on jõudluskontrollis registreeritud sündmused või teostatud piimaanalüüsid. Seetõttu teeb EPJ praegu ettevalmistusi selleks, et loomapidaja näeks olemasolevate andmete põhjal moodustatud karjatervise protokoll Vissukeses. Mida rohkem terviseandmeid Vissukeses registreeritakse, seda vähem tööd peab protokoll täitmiseks ettevõttes kohapeal tegema. Näiteks kui Vissukese vet-mooduli kaudu on loomade haigestumised kirja pandud, on suurem osa protokollist täidetud. Regulaarsel andmete registreerimisel EPJ andmebaasi on karjatervise protokoll saamine tulevikus mugav ja kiire.

Põhjalikum info jõudluskontrolli tulemustest on jõudluskontrolli aastaraamatus ning Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi veebilehel www.epj.ee.